

Descoperiri arheologice întâmplătoare în perimetrul comunei Ionești, județul Gorj

Petre Gherghe

În cadrul unei acțiuni de cercetare mai ampă organizată de Muzeul Județean Gorj din Tg. Jiu în vederea îmbogățirii colecției și reorganizării expoziției permanente a acestuia, în data de 23 octombrie 1979 am vizitat Școala generală din comuna Ionești unde știam că din inițiativa unor dascăli locali s-a improvisat o colecție muzeală. Aceasta ne-a fost prezentată de Calotă Valeriu, pe atunci profesor de istorie și învățătorul Rada Constantin, directorul căminului cultural din localitate.

Dintre obiectele expuse am notat în „Caietul meu de teren” pe cele care mă interesau, în primul rând, ca arheolog și pe care le voi prezenta în cele ce urmează, cu regretul că la unele dintre acestea nu se știa locul descoperirii (proveniența).

Voi începe demersul meu cu prezentarea a două lame de silex, folosite pe atunci drept cuțitașe. Cele două artefacte au dimensiuni diferite (una se păstrează fragmentar iar cealaltă întreagă) și au fost executate dintr-o rocă dură (silex) de culoare maro. Cuțitașul întreg măsoară în lungime 17,2 cm, lățimea atinge 3,9 cm, iar grosimea maximă 1,5 cm (fig.1/1). Cel de-al doilea cuțitaș de silex a fost recuperat fragmentar și măsoară în lungime 7,3 cm, lățimea maximă 3,3 cm, iar grosimea 0,9 cm și era triunghiular în secțiune (fig.1/2). Loc de descoperire necunoscut. Având în vedere dimensiunile mari și măiestria cu care au fost executate putem afirma cu certitudine că proveneau dintr-un atelier specializat, existent într-o zonă unde materia primă era ușor de procurat și au ajuns aici pe calea schimburilor.

Din punct de vedere cronologic, fără a intra în detalii, apreciem că cele două cuțitașe se încadrează cultural în epoca neolitică.

O altă categorie de obiecte la care mă refer sunt executate din piatră de râu. După modul de fixare a cozii, acestea au fost grupate de specialiști în două categorii: I. Unelte neperforate, prevăzute pentru fixarea cozii cu o șanțuire perpendiculară pe axul longitudinal al piesei și II. Unelte perforate. După destinație, uneltele din piatră neperforate, se pot împărți, de asemenea, în: 1. Topoare-ciocan; 2. Ciocane-măciuci și 3. Dălți.

I. Unelte neperforate.

Ținând cont de funcționalitate, dimensiuni și forme, acestea pot fi grupate tipologic și evolutiv în trei variante: a. Topoare-ciocan plate (aplatizate) de dimensiuni mai mici și din această categorie se cunosc descoperiri în Gorj la: Tg. Jiu (Muzeul Județean Gorj, inv. 2315), Hurezani (inv 10.445), Țicleni (inv. 9.920), Aniniș (inv. 1816), Raci (inv. 840); b. Topoare-ciocan de dimensiuni

mijlocii și avem ca exemplu, ca să rămânem tot în județul Gorj, descoperirea de la Săcelu-Chicioara (inv. 9871);c. Topoare de dimensiuni mari, cu muchia arcuită și tăișul gros, rezistent cum sunt cele descoperite la Țânțăreni (inv. 5774) și Căpreni (inv. 10.440)

Am prezentat această tipologie a topoarelor-ciocan neperforate deoarece toporul descoperit în colecția școlii din comuna Ionești face parte din a treia variantă de topoare-ciocan (I.1.C). Acesta (fig.2/1) a fost executat dintr-o rocă dură de culoare cenușie cu puncte cafenii și a fost descoperit în locul numit „Islazul Ilieștilor”. Muchia are suprafața puțin arcuită cu colțurile rotunjite, este bine păstrată și rectangulară în secțiune.

În jumătatea superioară toporul este prevăzut cu o șanțuire pentru înmănușare poziționată puțin oblic față de axul longitudinal al piesei, măsoară în lățime circa 4 cm și este adâncită uniform pe toate fețele. Partea inferioară are în secțiune forma unui dreptunghi cu laturile lungi ușor arcuite și colțurile puțin rotunjite. Tăișul este aproape drept și nu prezintă urme vizibile de folosire. Este lucrat îngrijit și bine șlefuit. Dimensiuni: lungimea 13,1 cm, lățimea maximă a muchiei 8,9 cm, grosimea maximă a muchiei 4,5 cm, lățimea maximă a lamei 8,3 cm, grosimea maximă a lamei 4,9 cm.

Pentru fixarea cozii de lemn la aceste unelte din piatră prevăzute cu șanț de înmănușare, specialiștii străini și români au propus mai multe variante. În ceea ce ne privește subscriem, dintre cele două ipoteze enunțate de H. Walter, la cea de-a doua. Prima sugerează fixarea cozii în șanțul piesei, într-un singur loc după care se lega de artefact cu sfoară, tendoane de animale sau fâșii (curele) din piele. A doua ipoteză propunea drept coadă utilizarea unui lemn cu două ramuri (crengi) bifurcate sau o creangă despicate la un capăt pe o anumită lungime. Apoi, lemnul despicat se așeza pe șanțul piesei, se lega la capete și se strângea bine. Așa cum anticipam, această variantă pare a fi mai aproape de posibilitățile de atunci, în sensul că era mai ușor de realizat și probabil avea o eficiență mai bună.

Nu împărtășim celelalte opinii emise de specialiști ca A. Ruhlman, F. Deichmüller, N.N. Gurina, B. Graddock etc.

În ceea ce privește funcționalitatea uneltelor din piatră cu șanț pentru înmănușare descoperite în România s-a apreciat că ele au fost folosite în Oltenia nord-vestică și Transilvania la extragerea minereului din mină, fărămițarea lui la suprafață și/sau la exploatarea sării din nord-estul Olteniei și nu în ultimul rând ca arme.

Cronologic, toporul în discuție se întâlnește din epoca neolitică până în epoca bronzului inclusiv.

Având în vedere că la o distanță nu prea mare de locul unde s-a descoperit toporul, au fost identificate și recuperate fragmente ceramice specifice culturii Coțofeni, luând în considerație și analogiile cu alte descoperiri din zonă, considerăm că și artefactul la care ne-am referit aparține aceleiași culturi.

Ca o concluzie vis-a-vis de aceste unelte din piatră care au fost folosite

din eneolitic și probabil până în vremea primei vârste a fierului inclusiv, se poate afirma că „grosul lotului de artefacte se concentrează în Oltenia” datorită bogățiilor subsolului (minereuri, sare) și mai puțin în Transilvania care deși este mult mai bogată în minereuri, numărul acestora, în stadiul actual al informației, este mai mic și aceasta s-ar putea explica prin faptul că s-au folosit și alte tipuri de unelte încă necunoscute.

- Precizam mai sus că după destinație uneltele din piatră neperforate includ și pe cele în formă de daltă. O asemenea piesă identificată în colecția școlii a fost recuperată din locul cunoscut în comună sub numele de „Valea Tomuleștilor” (fig.2/2) și este executată dintr-o rocă rezistentă de culoare cenușiu-închis cu pigment verde și bine șlefuită. Muchia are suprafața puțin arcuită pe grosime și doar unul din colțuri rotunjit. Pe aceeași latură și tăișul este puțin rotunjit iar la capătul opus este drept. Dimensiuni: lungime 10,6 cm, lățimea maximă a muchiei 6,2 cm, grosimea maximă a muchiei 4,6 cm, lățimea maximă a lamei 6,3 cm.

Această piesă în ceea ce privește încadrarea culturală o atribuim epocii neolitice.

Tot aici, ne informa învățătorul Rada Constantin s-a mai descoperit „o jumătate dintr-un topor de piatră, cu șanț”, dar care nu a ajuns la școală.

II. O a doua mare categorie de unelte din piatră sunt cele perforate. O astfel de piesă a fost descoperită în colecția școlii și este vorba despre un topor-ciocan prevăzut cu orificiu de înmănușare. El este semișlefuit și executat dintr-o rocă de culoare albicioasă (fig.3/2).

Tăișul este puțin tocit datorită folosirii și are un colț mai rotunjit. Capătul opus are mai multe părți lipsă. Orificiul de înmănușare este cilindric și măsoară 1,5 cm, iar latura cu colțul drept este arcuită. Dimensiuni: lungimea 8,7 cm, lățimea maximă a muchiei 4,1 cm, lățimea maximă a lamei 4,8 cm, grosimea maximă în dreptul orificiului de înmănușare 4,4 cm. Nu se știe locul de proveniență.

Din punct de vedere cronologic toporul poate fi atribuit eneoliticului târziu (4.500-3.800/3.700 a. Chr.).

III: Obiecte din metal

Din această categorie evidențiem o brățară din bronz cu capetele libere. Aceasta a fost descoperită întâmplător, este executată din bronz turnat, rotundă în secțiune, cu diametrul de 13 mm. Capetele sunt puțin conturate prin îngroșare la exterior și lăsate libere (depărtate). Datorită unei mici ovalizări diametrul interior al brățării măsoară între 5,7 și 6,4 cm.(fig.1/3).

Fiind descoperită întâmplător, o încadrare cronologică ajutată de stratigrafie sau de asocierea cu alte mărturii arheologice, în acest caz este imposibil de făcut. Brățări asemănătoare executate din argint și bronz au fost descoperite în mediul dacic la Poiana, Zimnicea, la Bunești și au fost atribuite cronologic civilizației geto-dacice.

IV. Ceramica

Fragmentele ceramice recuperate erau în majoritate atipice, dar printre ele se puteau identifica câteva care aparțineau culturilor Coțofeni și Glina. Dintre acestea am reținut un fragment ceramic care provenea de la un castron, lucrat dintr-o pastă bine frământată, compactă, cu puține impurități și bine arsă. Ca degresant s-a folosit nisipul fin. Fragmentul ceramic la care ne referim (fig.3/1) are peretele uniform ca grosime și este decorat pe exterior și pe buză cu incizii făcute cu un obiect dur, ascuțit. Ornamentul pe peretele vasului este realizat prin adâncire, de sus în jos, precum inciziile sub forma unor striuri poziționate începând de sub buza vasului, în cazul nostru pe trei registre. Peretele vasului este puțin arcuit spre interior, buza este dreaptă, îngroșată mai puțin la interior și mai mult la exterior și este decorată cu incizii paralele, perpendiculare pe aceasta.

Celelalte fragmente ceramice erau de dimensiuni mai mici și decorate cu motive cunoscute în literatura de specialitate sub numele de „schelet de pește”, „ramuri de brad”, „căpriori” iar câteva aveau aplicații sub forma „boabelor de linte”. Ele au fost descoperite pe Valea Mare în punctul „La Bordeie” sau „La Peri” (informație incertă).

Având în vedere caracteristicile ceramicii la care am făcut referire, putem preciza că aceasta aparține cronologic sfârșitului fazei I și începutul fazei II a culturii Coțofeni.

Diversitatea de forme a vaselor, bogăția decorului dovedesc că locuitorii așezării situate în apropierea văii Jiului, au avut condiții prielnice de viață, preocupările mai importante fiind creșterea vitelor și practicarea agriculturii. Această așezare se alătură celor cunoscute în Gorj și identificate la Runcu, Bîlta, Broșteni, Petrești-Bărbătești, Topești-Tismana Schela-Gornicelu, Vârț-Telești și altele.

Mai precizăm că din reletările învățătorului Rada pe teritoriul comunei se cunosc și alte descoperiri întâmplătoare care considerăm că merită cel puțin semnalate.

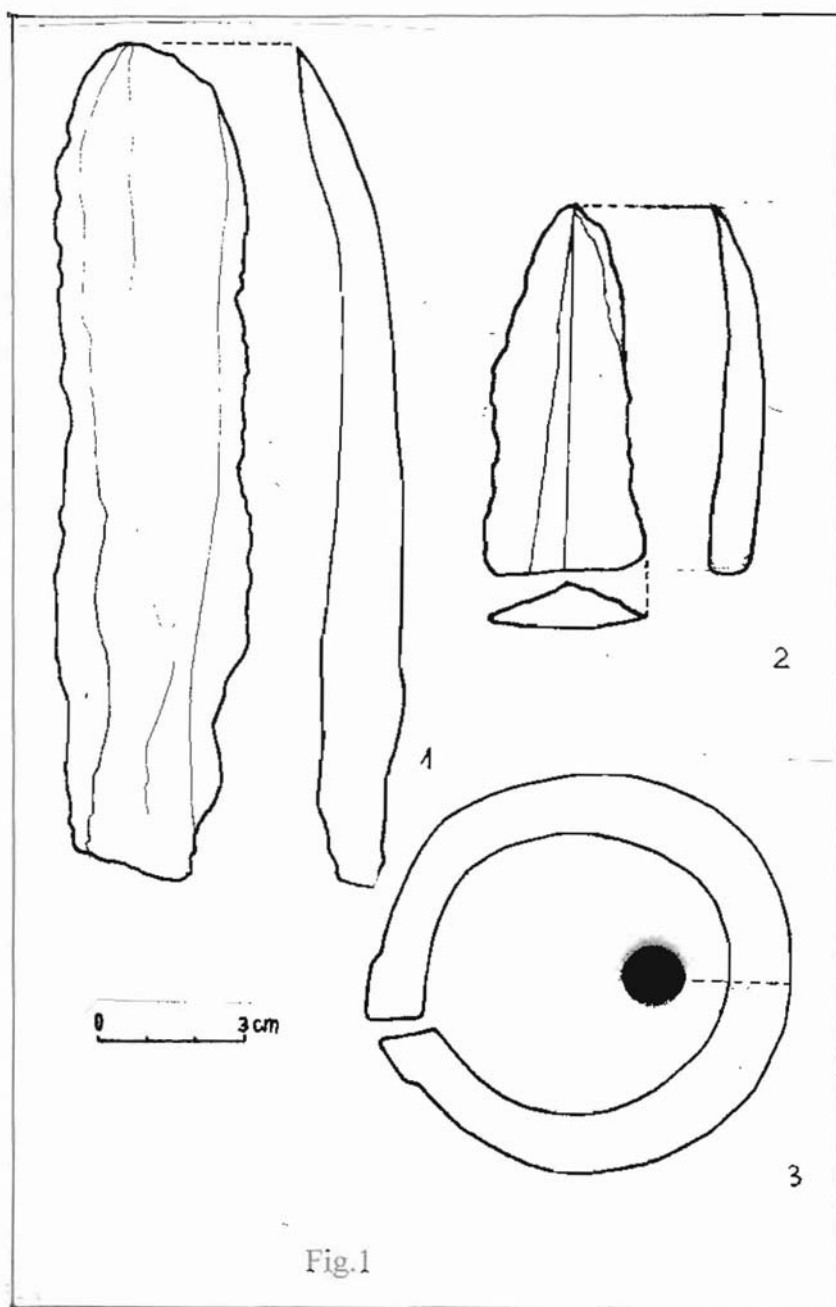
În punctul „La Pătrașcu” cu ocazia unor săpături mecanizate efectuate în vederea realizării unui sistem de irigații, s-au descoperit fragmente ceramice din epoca bronzului, cultura Glina (datare făcută de noi după descriere), mai multe fragmente din fier și două lănci tot din fier. Lăncile au fost luate de un ofițer Staicu, de la Miliția din Craiova.

În „Valea Mare” s-au descoperit măsele de animale preistorice, probabil mastodont, fragmente ceramice specifice culturii Coțofeni (datare făcută de noi după descriere) și se mai vedeau (în 1979) gropile unor bordeie.

Un alt locuitor al comunei, dl. Ularu ne-a informat că în punctul „La Gutui” s-au descoperit „fragmente ceramice, pietre și resturi de ziduri, probabil de la o cetate”.

În încheiere, considerăm că materialele arheologice prezentate sunt importante deoarece semnalează pentru prima dată existența unor așezări omenești mai vechi

pe teritoriul comunei Ionești și aduc, astfel, un plus de informație pentru istoria locală antică, mai puțin sau deloc cunoscută în literatura de specialitate.

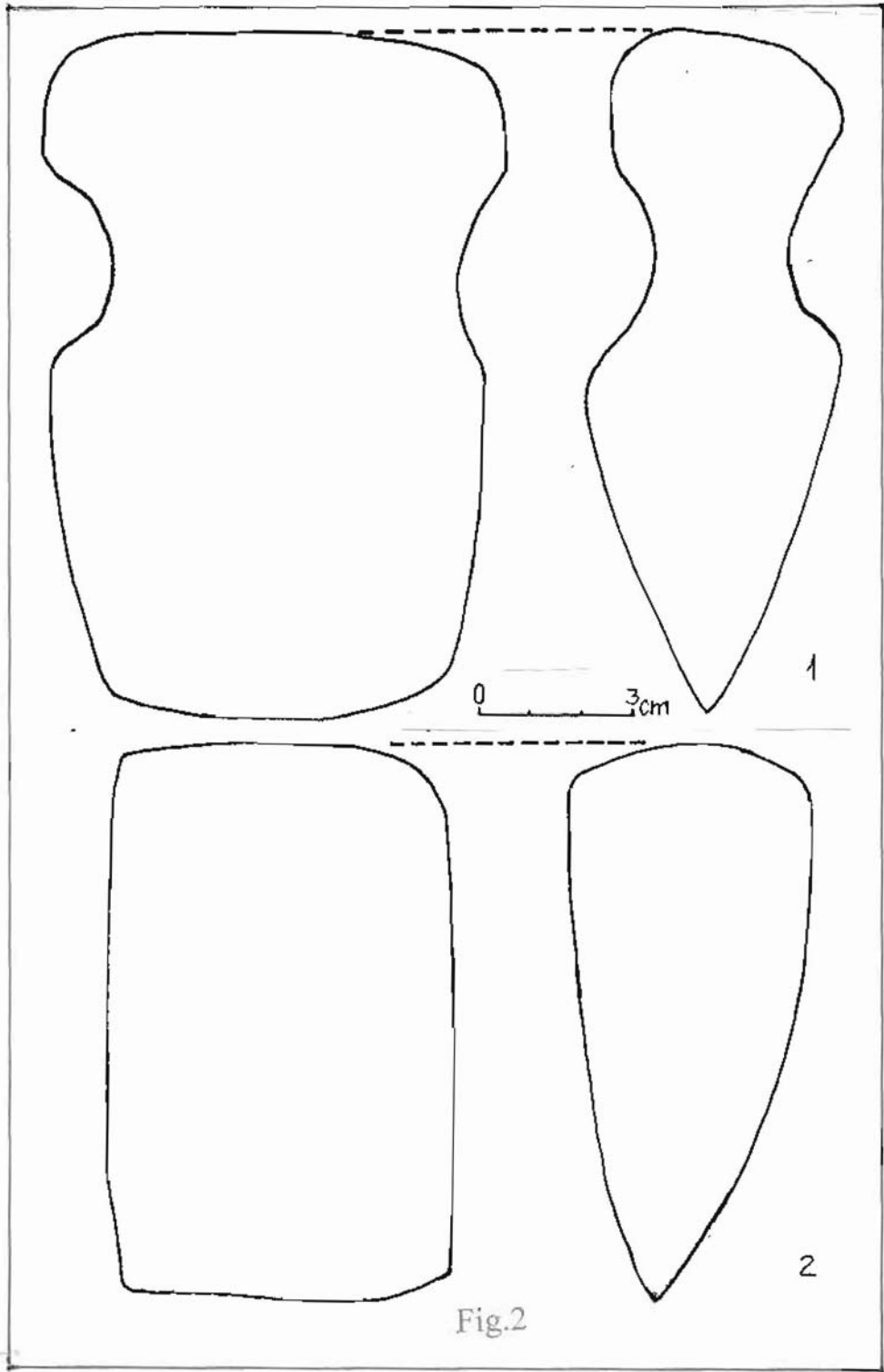

Fig.2

